

Секція 15: Сучасні проблеми соціальної та гуманітарної освіти.

Інклюзивна освіта

Рібцун Ю. В.,

**кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії логопедії**

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УРОКІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ШКОЛІ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ
ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Основною стратегічною метою сучасної освіти, у т. ч. й спеціальної, є створення міцного підґрунтя для поступального соціально-економічного та динамічного духовного розвитку української держави, одним із механізмів підвищення культурного потенціалу якого є мистецтво.

Науковий аналіз літературних джерел із питань методики викладання образотворчого мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах виявив значну кількість наробок у цій сфері як теоретичного (монографії, навчально-методичні посібники тощо), так і практичного (підручники, робочі зошити, методичні рекомендації) спрямування (К. Бацак, Ю. Бородай, А. Буйгашева, О. Коновалова, О. Коротеєва, Н. Кочубей, А. Крюкова, І. Луценко, В. Михалевич, Н. Нападій, Ю. Погоніна, М. Ростовцев, С. Сергєєв, Н. Сокольникова, Г. Сухорукова, І. Чумеріна, О. Школьна, Є. Шорохов та ін.).

Однак дослідження, присвячені розкриттю спеціальної методики викладання образотворчого мистецтва у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ), розвитку художньо-мовленнєвої діяльності учнів із ТПМ повністю відсутні, так само як і відповідні підручники, що підтверджує актуальність і вимагає

нагального вирішення зазначеної проблеми шляхом розроблення концептуальних засад змістового наповнення мистецької спеціальної освіти та створення відповідного навчально-методичного забезпечення з урахуванням структури мовленнєвого дефекту, специфіки психомовленнєвої діяльності, особливостей навчальної діяльності, механізмів і форм мовленнєвих порушень школярів.

Усе вищезазначене зумовило вибір **теми** нашого дослідження: «Освітні технології реалізації психолінгвістичного підходу до розробки змісту художньо-мовленнєвого навчання дітей із тяжкими порушеннями мовлення». **Методами дослідження** стали: теоретичні первинні методи (вивчення наукової літератури з теми дослідження, навчальних програм і підручників для шкільних освітніх закладів, наукова інтерпретація, порівняння), логіко-аналітичні (дедуктивні та індуктивні) з метою верифікації наукових припущень і прогнозованих висновків; теоретичне моделювання для створення моделі побудови підручника з образотворчого мистецтва; вторинні емпіричні методи (анкетування вчителів; психолого-педагогічний експеримент, аналіз продуктів діяльності учнів, кількісний та якісний аналіз обробки даних).

Експериментальна робота проводилась протягом 2015-2017 рр. на базі Київської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів № 7 для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (м. Київ) та Васильківської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів (м. Васильків).

Упродовж проведення науково-дослідної роботи нами були отримані наступні **результати**:

– визначено поняття художньо-мовленнєвої діяльності як однієї з форм образного пізнання дійсності;

– виокремлено компоненти розвитку художньо-мовленнєвої діяльності учнів із ТПМ і простежено взаємозв'язок навчально-методичного забезпечення в освітньо-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми зазначеної категорії, що знайшло своє відображення у підручнику з образотворчого мистецтва;

– створено концепцію художньо-мовленнєвого розвитку, навчання та виховання учнів із ТПМ, яка в цілому відповідає відповідно змістовому наповненню освітньої галузі «Мистецтво», повністю узгоджена з вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та містить такі структурні компоненти:

а) загальні положення із зазначенням основної мети та окреслених завдань;

б) понятійно-категоріальний апарат;

в) теоретично-методологічні основи у вигляді вихідних принципів і підходів;

г) змістове-сміслове наповнення з розкриттям авторської моделі технології реалізації психолінгвістичного підходу до розробки змісту художньо-мовленнєвого навчання школярів із ТПМ;

д) педагогічні умови можливої реалізації зазначеного підходу в умовах загальноосвітнього навчального закладу для дітей із ТПМ;

– узагальнено імплементацію змісту програмно-методичного забезпечення з мистецтва у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей із тяжкими порушеннями мовлення;

– розроблено навчальні програми з образотворчого мистецтва (початкова, середня, старша ланки школи), затверджені на рівні Міністерства освіти і науки України та спрямовані на реалізацію ряду функцій:

а) нормативної, адже програма є документом, обов'язковим для використання у навчально-виховному процесі закладу;

б) інформаційної, бо знайомить учителів із психофізичними особливостями учнів, специфікою побудови уроків у школі для дітей із ТПМ;

в) коригуючої, через наявність корекційно-розвивальної спрямованості;

г) освітньо-виховної, адже містить навчально-виховні завдання;

г) процесуальної, шляхом визначення структури та логічної послідовності засвоєння учнями навчального матеріалу;

д) контрольної-оцінювальної, адже визначає критерії навчальних досягнень школярів і перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності учнів;

е) консолідуючої, через об'єднання навчально-виховних зусиль школярів, їхніх батьків, педагогічного колективу у створенні оптимальних умов для мовленнєвого, пізнавального та особистісного розвитку кожного учня.

У змісті програм представлено тематичну реалізацію навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи, яка сприяє цілісному забезпеченню художнього і мовленнєвого розвитку учнів із ТПМ, опанування ними навичок практичної діяльності, подано перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року (психомовленнєві компоненти «Розуміння змісту навчального матеріалу» та «Засвоєння знань, формування умінь і навичок», операційно-технологічний компонент «Застосування набутих знань, умінь і навичок у практичній художній діяльності»);

– розроблено концептуальні засади підручникотворення, спрямовані на модернізацію шкільної освіти у відкритому освітньому середовищі;

– уточнено поняття «підручник», виокремлено структурні компоненти і функції сучасного підручника корекційно-розвивального спрямування;

– обґрунтовано авторську модель реалізації процесуально-технологічного поля підручника;

– розроблено та змістово наповнено навчально-методичну модель побудови підручника з образотворчого мистецтва для першого класу, що в цілому допомогло розкрити науково-методичне підґрунтя розробки змісту спеціальної мовленнєвої освіти учнів із ТПМ [1];

– розроблено дидактичний комплекс з образотворчого мистецтва (методичний посібник для учителя, наочний посібник для учня, підручник для першого класу загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення) [2] на засадах психолінгвістичного та діяльнісного підходів, принципів науковості, системності, комплексності, наочності, доступності, варіативності, інтегративності, урахування симптоматики порушення та структури мовленнєвого дефекту, вікових та особистісних особливостей школярів, зони актуального і найближчого розвитку учня, на основі моделі діалогової стратегії педагогічної взаємодії, засобом використання ігрових персонажів, уведенням елементів пошуково-дослідницької діяльності та проблемного навчання шляхом створення і розв’язання художньо-мовленнєвих ситуацій, розгортання теоретичного рефлексивного художньо-мистецького мислення, розвитку сприймання, уваги та пам’яті різних модальностей, рухової та емоційно-вольової сфер, що дозволяє учителю диференціювати навчальний матеріал, гнучко застосовуючи сучасні інноваційні форми й методи роботи.

Результативність проведеної науково-дослідної роботи свідчить про її теоретичне та практичне значення для спеціальної освіти, що сприятиме удосконаленню організації, оновленню змістового наповнення, підвищенню якості логопедичного впливу та ефективності комплексного

подолання порушень психомовленнєвої діяльності дітей із важкими порушеннями мовлення.

Література:

1. Рібцун Ю. В. Практична реалізація художньо-мовленнєвої діяльності шляхом створення підручників з образотворчого мистецтва для дітей із ТПМ. *Актуальні питання освіти і науки*. Матер. II Міжн. наук.-практ. конф., 10–11 лист. 2015 р., м. Харків. ХОГОКЗ, 2015. С. 193-198.

2. Рібцун Ю. В. Реалізація психолінгвістичного підходу в змісті дидактичного комплексу з образотворчого мистецтва. *International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics»*. Conference proceeding, October 20–21, 2017. Lublin. Izdevnieciba «Baltija Publishing». P. 114-117.